

ธรรมะเพื่อการพยาบาล : พุทธปรัชญาเชิงวิเคราะห์ Dharma for Nursing : Analytical Buddhist Philosophy

พระมหาหมวิินทร์ ปุริสุตตโม

Phramaha Maghavin Purisuttamo

ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

Research Center for Dhammasuka

Phrapariyattidhamma of Watawutwikasitaram

มนัสวี ศรีนนท์

Manatsawee Srinont

สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล

Institute for Innovative Learning, Mahidol University

E-mail : maghavin9@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาความหมายและลักษณะของธรรมะ 2) เพื่อศึกษาจรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาล และ 3) เพื่อศึกษาธรรมะเพื่อการพยาบาล จากการศึกษา พบว่า ธรรมะคือความจริง ธรรมะคือความรู้ และธรรมะคือการปฏิบัติ พยาบาลต้องบริหารจัดการตนเองและทำงานอยู่ในสังคม ด้วยกรอบแห่งจรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาล ส่วนธรรมะเพื่อการพยาบาล ประกอบด้วยหลักไตรลักษณ์ 3 ปัญญา 3 อริยสัจ 4 สติปัฏฐาน 4 พรหมวิหาร 4 พลละ 5 อายตนะภายใน 6 โพชฌงค์ 7 มรรคมีองค์ 8 บุญกิริยาวัตถุ 10 และปฏิจจสมุปบาท 12

ABSTRACT

The objectives of the article were the following: 1) to study the meaning and characteristics of Dharma 2) to study professional ethics in nursing and 3) to study Dharma for nursing. The study was found that Dharma is the truth, knowledge, practical. Therefore, Nurses should manage themselves and work in a society with a framework of ethics in the nursing profession. Dharma for nursing consists of the Three Characteristics, knowledge, The Four Noble Truths, foundations of mindfulness, holy abiding, power, internal sense-fields, enlightenment factors, the Noble Eightfold Path, bases of meritorious action, the Dependent Origination.

1. เกริ่นนำ

การประกอบอาชีพที่คนในสังคมทำกันอยู่ในอดีตจนถึงปัจจุบันมีมากมายหลากหลายอาชีพ บางอาชีพเลือนหายไปจากสังคมแล้วและมีบางอาชีพที่ยังคงอยู่จนถึงปัจจุบัน ตลอดถึงว่าสังคมในแต่ละยุคสมัยก็เกิดอาชีพใหม่ขึ้นเสมอ ดังนั้น จึงเป็นที่น่าสนใจว่าทำไมบางอาชีพจึงหายไปหรือบางอาชีพกลับยังคงอยู่ และที่สำคัญมากคือการคงอยู่และการหายไปของอาชีพนั้นเป็นเพราะเหตุใดกันแน่ หมายความว่าคงไม่ใช่อยู่

เฉยๆ แล้วอาชีพที่คนในสังคมพากันประกอบอยู่แล้วหายไป ที่ถูกต้องคือการหายไปหรือคงอยู่ต้องมีเหตุผลหรือความจำเป็นอะไรบางอย่างเกิดขึ้นแน่นอน ดังจะเห็นได้จากที่ในปัจจุบันพบว่าอีกไม่นานจากนี้ไปจะมีบางอาชีพหายไปจากสังคม ได้แก่ 1. แคชเชียร์ 2. พนักงานธนาคารที่ดูแลการฝาก-ถอน-โอน 3. พนักงานโรงงานโลหะหรือพลาสติก 4. พนักงานไปรษณีย์ 5. พนักงานบริษัททัวร์ 6. พนักงานขายทางโทรศัพท์ 7. กรรมการหรือผู้ตัดสินกีฬา 8. ธุรกิจสื่อสิ่งพิมพ์ 9. บรรณารักษ์ 10. ผู้เชี่ยวชาญด้านโซเซียลมีเดีย (พีพีช่า, 10 อาชีพที่กำลังจะหายไปภายในปี พ.ศ. 2575 (แล้วเราจะทำงานอะไรกันดี), <https://www.dek-d.com/studyabroad/48106/>, เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2562) สำหรับในที่นี้ ผู้เขียนเข้าใจว่าการคงอยู่ของอาชีพนั้นจะเป็นด้วยเงื่อนไขที่สังคมยังต้องการคนที่มีความรู้และทักษะด้านนั้นๆ อยู่ แต่เมื่อสังคมหมดความจำเป็นที่จะต้องใช้บริการจากคนเช่นนั้นแล้ว อาชีพดังกล่าวก็จะหมดไปจากสังคมทันที ส่วนต่อไปจะเกิดอาชีพใหม่ขึ้นมาแทนอาชีพเก่าหรือไม่ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง เพราะมีอยู่หลายครั้ง อาชีพที่เคยหมดความนิยมไปแล้วกลับมาได้รับความนิยมใหม่อีกก็มี เหตุผลที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะว่าคนในสังคมหันมาให้ความสำคัญชมชอบใหม่อีกครั้งนั่นเอง

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีบางอาชีพที่หายไปจากสังคมและมีบางอาชีพที่ยังคงอยู่เรื่อยมา โดยเหตุปัจจัยที่บางอาชีพยังคงอยู่นั้นเป็นเพราะยังเป็นอาชีพที่สังคมเห็นความสำคัญและมีความจำเป็นอยู่ จึงเป็นที่เข้าใจได้ว่าการหายไปและการคงอยู่ของอาชีพต่างๆ ในสังคมนั้นเกิดจากการที่สังคมให้ความสำคัญ ยกย่อง เชิดชู และเห็นความจำเป็นอยู่ ตัวอย่าง เช่น อาชีพครู อาชีพหมอ อาชีพพยาบาล อาชีพนักบวช เป็นต้น อาชีพเหล่านี้ยังมีความจำเป็นต่อสังคม เพราะสามารถช่วยให้การดำเนินชีวิตของคนในสังคมมีความสุข ปลอดภัยและมีความปลอดภัยมากขึ้น

ดังนั้น เพื่อให้อาชีพการพยาบาลซึ่งเป็นหนึ่งในบรรดาอาชีพที่ยังคงอยู่ มีความมั่นคง และมีความยั่งยืนอยู่กับสังคมอย่างสง่าผ่าเผยด้วยการเป็นอาชีพที่คนในสังคมเห็นความจำเป็น ให้ความสำคัญ และให้เกียรติตลอดไป พยาบาลจึงต้องตั้งมั่นอยู่ในฐานะที่ควรเป็นคือมีศีลธรรมจรรยาที่เหมาะสมกับการเป็นพยาบาล ตลอดถึงดำรงตนอยู่ในหน้าที่และบทบาทแห่งความเป็นพยาบาลอย่างที่เหมาะสม เรียกว่าคุณธรรมจริยธรรมอะไรที่เหมาะสมกับความเป็นพยาบาลย่อมเป็นหลักการที่พยาบาลควรให้มีอยู่ในตนเองเสมอ สรุปแล้วบทความเรื่องนี้ ผู้เขียนจักนำเสนอถึงหลักธรรมะในพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับการประกอบอาชีพพยาบาล เพื่อแสดงให้เห็นว่าการที่อาชีพใดอาชีพหนึ่งจะยังคงอยู่กับสังคมต่อไปนั้นต้องเป็นอาชีพที่สังคมยอมรับว่าดี โดยเป็นการดีบนพื้นฐานแห่งการประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมะคือหน้าที่แห่งตน

2. ความหมายและลักษณะของธรรมะ

ตามที่ทราบกันโดยทั่วไปเกี่ยวกับธรรมะนั้นคือหลักคำสอน หลักการ แนวคิด ทฤษฎี หรือปรัชญาที่ได้รับการยอมรับด้วยการนับถือและปฏิบัติตาม เพราะเป็นหลักที่เป็นความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม และสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติแล้วได้รับประโยชน์ทั้งในระดับตนและคนอื่น ๆ ตลอดทั้งเป็นประโยชน์ต่อสังคม และเป็นประโยชน์สูงสุดไปด้วย ดังนั้น ทุกครั้งที่มีการกล่าวถึงธรรมะ หลายคนจึงมักนึกถึงสิ่งที่ดีงามและมีประโยชน์ เป็นความจริงและเป็นความถูกต้อง เรียกว่าธรรมะกับคนดีเป็นของคู่กัน ตรงกันข้าม หากเป็นคนไร้ธรรมะ ก็จะถูกมองว่าเป็นคนไม่ดี สรุปแล้ว เพื่อให้เกิดความชัดเจนว่าธรรมะในพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับอาชีพการพยาบาลนั้นเป็นเช่นไร ผู้เขียนจึงขอเสนอความหมายและลักษณะของธรรมะด้วยนิยามแห่งความจริง ความรู้ และการปฏิบัติด้วยใช้กรอบแห่งหลักธรรมต่างๆ

2.1 ธรรมะคือความจริง

ในพระพุทธศาสนามีหลักคำสอนอยู่มากมาย แต่หลักคำสอนหรือธรรมะที่สอนให้ทุกคนรู้จักความจริงแท้ของสรรพสิ่ง เป็นความจริงที่ไม่มีใครหน้าไหนหลีกหนีพ้น เรียกว่าอะไรๆ ก็แล้วแต่ ทั้งที่มีรูปร่างและ

ไม่มีรูปร่างล้วนไม่สามารถหนีไปจากความจริงตามหลักธรรมะเหล่านี้ได้ ดังนั้น การที่จะดำเนินชีวิตให้มีความสุข ห่างไกลความทุกข์ ตามหลักธรรมะคือความจริงเหล่านี้จะต้องเป็นการเรียนรู้ที่จะเข้าใจและเป็นอย่างรู้เท่าทันความเป็นไปของทุกสิ่งอย่างมีเหตุผลประกอบ ด้วยหากไม่มีสติรู้เท่าทันแล้วก็ย่อมเป็นทุกข์และหาสุขไม่ได้เพราะการที่หลายสิ่งหลายอย่างไม่ได้เป็นไปตามคาดหวังนั่นเอง สรุปแล้ว การรู้และเข้าใจธรรมะคือความจริงนี้ย่อมทำให้พยาบาลดำเนินชีวิตและทำงานด้วยความปกติสุขแน่นอน ดังหลักธรรมะคือความจริงดังนี้

1. ความจริงของทุกสิ่ง

ไตรลักษณ์ ได้แก่ ลักษณะ 3 ประการ แห่งสังขาร (the Three Characteristics)

1. อนิจจตา ได้แก่ ไม่เที่ยง (impermanence)
2. ทุกขตา ได้แก่ เป็นทุกข์ (state of suffering or being oppressed)
3. อนัตตตา ได้แก่ ไม่ใช่ตน (soullessness) (ขุ.ธ. 25/30/51)

ปฏิจจสมุปบาท 12 ได้แก่ การเกิดขึ้นแห่งธรรมทั้งหลายเพราะอาศัยกัน (the Dependent Origination)

1/2. อวิชชาปจฺจยา สงฺขารํ ได้แก่ เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย สังขารจึงมี (Dependent on Ignorance arise Kamma-Formations)

3. สงฺขารปจฺจยา วิญญฺณํ ได้แก่ เพราะสังขารเป็นปัจจัย วิญญฺณจึงมี (Dependent on Kamma-Formations arise Consciousness)

4. วิญญฺณปจฺจยา นามรูปํ ได้แก่ เพราะวิญญฺณเป็นปัจจัย นามรูปจึงมี (Dependent on Consciousness arise Mind and Matter)

5. นามรูปปจฺจยา สฬายตฺนํ ได้แก่ เพราะนามรูปเป็นปัจจัย สฬายตฺนะจึงมี (Dependent on Mind and Matter arise the Six Sense-Bases.)

6. สฬายตฺนปจฺจยา ผสฺสโ ได้แก่ เพราะสฬายตฺนะเป็นปัจจัย ผัสสะจึงมี (Dependent on the Six Sense-Bases arises Contact)

7. ผสฺสปจฺจยา เวทนา ได้แก่ เพราะผัสสะเป็นปัจจัย เวทนาจึงมี (Dependent on Contact arise Feeling)

8. เวทนาปจฺจยา ตณฺหา ได้แก่ เพราะเวทนาเป็นปัจจัย ตัณหาจึงมี (Dependent on Feeling arise Craving)

9. ตณฺหาปจฺจยา อูปาทานํ ได้แก่ เพราะตัณหาเป็นปัจจัย อูปาทานจึงมี (Dependent on Craving arises Clinging)

10. อูปาทานปจฺจยา ภโว ได้แก่ เพราะอูปาทานเป็นปัจจัย ภพจึงมี (Dependent on Clinging arises Becoming)

11. ภวปจฺจยา ชาติ ได้แก่ เพราะภพเป็นปัจจัย ชาติจึงมี (Dependent on Becoming arises Birth)

12. ชาติปจฺจยา ชรามรณํ ได้แก่ เพราะชาติเป็นปัจจัย ชรามรณะจึงมี (Dependent on Birth arise Decay and Death) โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา สมภวนตฺติความโศก ความคร่ำครวญ ทุกฺข โทมนัส และความ คับ แค้น ใจ ก็มี พร้อม (There also arise sorrow, lamentation, pain, grief and despair) (ส.น. 16/1/1)

2. ความจริงตามหลักเหตุผล

อริยสัจจ 4 ได้แก่ ความจริงอันประเสริฐ (The Four Noble Truths)

1. ทุกข์ ได้แก่ ความทุกข์ (suffering)

2. สมุทัย ได้แก่ เหตุเกิดแห่งทุกข์ (the cause of suffering)
3. นิโรธ ได้แก่ ความดับทุกข์ (the cessation of suffering)
4. มรรค ได้แก่ ปฏิปทาสู่ความดับแห่งทุกข์ (the path leading to the cessation of suffering)

(ส.ม. 19/1665/528)

2.2 ธรรมะคือความรู้

ธรรมะในพระพุทธศาสนานอกจากมีนัยแห่งความจริงที่ไม่สามารถปฏิเสธได้หรือไม่ยอมรับไม่ได้แล้ว ธรรมะยังมีความหมายถึงความรู้ความเข้าใจอีกด้วย เพราะการดำเนินชีวิตและทำงานนี้จำเป็นต้องรู้ว่าอะไรจริง อะไรไม่จริง อะไรใช่ อะไรไม่ใช่ อะไรควร อะไรไม่ควร การจะตัดสินใจหรือเลือกจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้ความรู้เป็นพื้นฐาน ดังนั้น การพยายามจึงนับว่าเป็นอาชีพที่สังคมคาดหวังเป็นที่สุด เพราะตามความเป็นจริงของชีวิตแล้ว คนที่จะมาติดต่อประสานงานกับพยาบาลล้วนมาด้วยความทุกข์ จึงมีความปรารถนาที่จะเดินจากไปด้วยความทุกข์ที่เบาบางลง แต่การที่พยาบาลจะสามารถบริหารจัดการตนเองให้เป็นที่ตั้งแห่งความสุขและบรรเทาทุกข์ของคนอื่นได้ พยาบาลจะต้องมีความรู้พร้อมและมีสติในการบริการตามธรรมะที่เป็นหลักแห่งความรู้ดังนี้

1. วิธีการหาความรู้

ปัญญา 3 ได้แก่ ความรอบรู้ (knowledge)

1. จินตามยปัญญา ได้แก่ ปัญญาจากการคิดหาเหตุผล (wisdom resulting from reflection)
2. สุตมยปัญญา ได้แก่ ปัญญาจากการเล่าเรียน (wisdom resulting from study)
3. ภาวนามยปัญญา ได้แก่ ปัญญาจากการลงมือปฏิบัติ (wisdom resulting from mental development) (ที.ปา. 11/228/231)

2. ที่ตั้งแห่งความรู้

สติปัฏฐาน 4 ได้แก่ ที่ตั้งของสติ (foundations of mindfulness)

1. กายานุปัสสนา ได้แก่ พิจารณากายให้รู้เห็นตามเป็นจริง (contemplation of the body)
 2. เวทนานุปัสสนา ได้แก่ พิจารณาเวทนาให้รู้เห็นตามเป็นจริง (contemplation of feelings)
 3. จิตตานุปัสสนา ได้แก่ พิจารณาจิตให้รู้เห็นตามเป็นจริง (contemplation of mind)
 4. ธัมมานุปัสสนา ได้แก่ พิจารณาธรรมให้รู้เห็นตามเป็นจริง (contemplation of mind-objects)
- (ที.ม. 10/273-300/325-351)

3. เครื่องมือตรวจความรู้

อายตนะภายใน 6 ได้แก่ ที่เชื่อมต่อให้เกิดความรู้ (internal sense-fields)

1. จักขุ ได้แก่ ตา (the eye)
2. โสตะ ได้แก่ หู (the ear)
3. ชานะ ได้แก่ จมูก (the nose)
4. ชิวหา ได้แก่ ลิ้น (the tongue)
5. กาย ได้แก่ กาย (the body)
6. มโน ได้แก่ ใจ (the mind) (ที.ปา. 11/304/255)

2.3 ธรรมะคือการศึกษาปฏิบัติ

คำสอนหรือธรรมะในพระพุทธศาสนานั้นไม่ใช่แค่รู้หรือบอกกล่าวแล้วจะสำเร็จผลต่อชีวิตและการงานเลย เพราะธรรมะของพระพุทธเจ้านี้จะต้องนำไปประพฤติปฏิบัติเท่านั้นจึงจะให้ผลอย่างเป็นรูปธรรม เรียกว่าการจะเป็นคนดีต้องเป็นด้วยการนำหลักธรรมแห่งความดีไปประยุกต์ใช้ ไม่ใช่แค่รู้หลักธรรมแห่งความดีแล้ว

จะเป็นคนดีได้เลย ดังนั้น ในที่นี้จึงได้นิยามธรรมะคือการปฏิบัติ เพราะการรู้และเข้าใจธรรมะนั้นจะส่งผลดีได้ ต้องเกิดขึ้นด้วยการลงมือปฏิบัติ การพยาบาลก็เช่นเดียวกัน ขณะเมื่อดำเนินชีวิตและทำการงานย่อมต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคนานาประการจากคนที่มาติดต่อประสานงานหรือมาขอรับบริการ พยาบาลจึงต้องใช้หลักธรรมะคือการปฏิบัติด้วยความรักและห่วงใย มีความศรัทธาในวิชาชีพ มุ่งมั่น ไม่ย่อท้อ มีสติจัดการตนเอง และงาน มองทุกสิ่งในทางบวกหรือมองโลกในแง่ดีตามหลักธรรมะคือการปฏิบัติดังนี้

1. ปฏิบัติด้วยความรัก

พรหมวิหาร 4 ได้แก่ ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ (holy abidings)

1. เมตตา ได้แก่ ความรักใคร่ (loving-kindness)
2. กรุณา ได้แก่ ความสงสาร (compassion)
3. มุทิตา ได้แก่ ความยินดี (sympathetic joy)
4. อุเบกขา ได้แก่ ความวางใจเป็นกลาง (equanimity) (ที.ปา. 11/228/232)

2. ปฏิบัติด้วยความมุ่งมั่น

พละ 5 ได้แก่ ธรรมอันเป็นกำลัง (power)

1. สัทธา ได้แก่ ความเชื่อ (confidence)
2. วิริยะ ได้แก่ ความเพียร (energy)
3. สติ ได้แก่ ความระลึกได้ (mindfulness)
4. สมาธิ ได้แก่ ความตั้งจิตมั่น (concentration)
5. ปัญญา ได้แก่ ความรู้ทั่วชัด (wisdom) (ที.ปา. 11/300/252)

3. ปฏิบัติด้วยความสดใส

โพชฌงค์ 7 ได้แก่ ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้ (enlightenment factors)

1. สติ ได้แก่ ความระลึกได้ (mindfulness)
2. ธรรมวิจยะ ได้แก่ ความเพียรธรรม (truth-investigation)
3. วิริยะ ได้แก่ ความเพียร (effort)
4. ปีติ ได้แก่ ความอิ่มใจ (zest)
5. ปัสสัทธิ ได้แก่ ความสงบกายสงบใจ (tranquillity)
6. สมาธิ ได้แก่ ความมีใจตั้งมั่น (concentration)
7. อุเบกขา ได้แก่ ความมีใจเป็นกลาง (equanimity) (ที.ปา. 11/327/264)

4. ปฏิบัติด้วยความยึดหยุ่น

มรรคมรรค 8 ได้แก่ ทางมีองค์ 8 ประการ (the noble Eightfold Path)

1. สัมมาทิฐิ ได้แก่ เห็นชอบ (Right View)
2. สัมมาสังกัปปะ ได้แก่ ดำริชอบ (Right Thought)
3. สัมมาวาจา ได้แก่ เจรจาชอบ (Right Speech)
4. สัมมากัมมันตะ ได้แก่ กระทำชอบ (Right Action)
5. สัมมาอาชีวะ ได้แก่ เลี้ยงชีพชอบ (Right Livelihood)
6. สัมมาวายามะ ได้แก่ พยายามชอบ (Right Effort)
7. สัมมาสติ ได้แก่ ระลึกรู้ชอบ (Right Mindfulness)
8. สัมมาสมาธิ ได้แก่ ตั้งจิตมั่นชอบ (Right Concentration) (ที.ม. 10/299/348)

5. ปฏิบัติด้วยความคิดบวก

บุญกิริยาวัตถุ 10 ได้แก่ ที่ตั้งแห่งการทำบุญ (bases of meritorious action)

1. ทานมัย ได้แก่ การให้ปันสิ่งของ (meritorious action consisting in generosity)
2. สีลมัย ได้แก่ การรักษาศีลหรือประพฤติดี (by observing the precepts or moral behavior)
3. ภาวนามัย ได้แก่ การเจริญภาวณา (by mental development)
4. อปจายนมัย ได้แก่ การประพฤติอ่อนน้อม (by humility or reverence)
5. เวยยาวัจจมัย ได้แก่ การช่วยชวนช่วยรับใช้ (by rendering services)
6. ปัตติทานมัย ได้แก่ การเฉลี่ยส่วนแห่งความดีให้แก่ผู้อื่น (by sharing or giving out merit)
7. ปัตตานุโมทนามัย ได้แก่ การยินดีในความดีของผู้อื่น (by rejoicing in others' merit)
8. ธัมมัสสวนมัย ได้แก่ การฟังธรรมศึกษาหาความรู้ (by listening to the Doctrine or right teaching)
9. ธัมมเทศนามัย ได้แก่ การสั่งสอนธรรมให้ความรู้ (by teaching the Doctrine or showing truth)
10. ทิฏฐุชุกัมม์ ได้แก่ การทำความเห็นให้ตรง (by straightening one's views or forming correct views) (ที.อ. 3/246)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดเกี่ยวกับความหมายและลักษณะของหลักคำสอนหรือธรรมะในพระพุทธศาสนา จึงสรุปได้ว่าธรรมะคือหลักแห่งจริง เพราะเป็นหลักที่ตรงไปตรงมาที่สุด เป็นหลักที่ไม่มีใครปฏิเสธได้ถึงแม้ว่าจะไม่ยอมรับหลักดังกล่าวก็ตาม และธรรมะคือหลักแห่งความรู้ เพราะธรรมะเป็นหลักการที่สามารถนำไปเป็นแนวคิดและทฤษฎีประกอบใช้กับชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดทั้งธรรมะคือหลักแห่งการปฏิบัติ สืบเนื่องจากการมีธรรมะนั้นไม่ใช่แค่การบอกว่ามีเท่านั้นแล้วจะสำเร็จผลเลย แต่การปฏิบัติธรรมต้องเป็นการนำหลักธรรมไปบูรณาการใช้กับชีวิต การทำงาน และสร้างสรรค์ความสุขให้เกิดขึ้นในตนเองและคนอื่น ๆ ด้วย ดังจะเห็นได้จากการพยาบาลที่เป็นวิชาชีพที่จะต้องอยู่กับความทุกข์ของคนอื่น คงหายากที่คนมีความสุขแล้วจะมาขอรับบริการจากพยาบาล ดังนั้น การประกอบวิชาชีพพยาบาลจะเป็นงานที่เบาและสบายหากดำเนินอย่างถูกต้อง แต่ถ้ารู้หรือเข้าใจไม่ถูกต้องและปฏิบัติไม่ถูกทางย่อมทำให้การพยาบาลเกิดความทุกข์ยากลำบากกายใจในการปฏิบัติหน้าที่ได้

3. จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาล

การพยาบาลหรือผู้ที่ทำหน้าที่ในการพยาบาลนั้นคือใครหรือมีบทบาทและหน้าที่อย่างไรในการทำงาน โดยทั่วไป ผู้คนมักจะนึกถึงพยาบาลว่าเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการดูแลผู้ป่วยหรือทำหน้าที่เป็นลูกมือของหมอ แต่ในแง่วิชาการแล้ว ผู้ที่ทำการพยาบาลนั้นต้องมีศีลธรรมจรรยาที่จะต้องปฏิบัติให้เรียบร้อยดีงามจึงจะสมควรได้รับการยกย่องและสรรเสริญ ดังจะเห็นได้จากที่มีจรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลต่อประชาชน จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลต่อสังคมและประเทศชาติ จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลต่อวิชาชีพ จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลต่อผู้ร่วมวิชาชีพและผู้ประกอบการวิชาชีพอื่น จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลต่อตนเอง (กองการพยาบาล สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, จรรยาบรรณวิชาชีพ, http://www.nursing.go.th/?page_id=1058, เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2562) ดังนั้น การพยาบาลนี้หากมองในแง่การดำรงตนอยู่ในหน้าที่อย่างดีงามแล้วต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามจรรยาบรรณวิชาชีพที่กล่าวมาทั้งหมด ส่วนในท่อนี้ ผู้เขียนขอยกตัวอย่างจรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลมาแสดงไว้ 2 ส่วน ดังนี้

1. จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลต่อตนเอง

1. ประพฤติตนและประกอบกิจแห่งวิชาชีพ โดยถูกต้องตามกฎหมาย
2. ยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรมแห่งวิชาชีพ
3. ประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งในด้านการประกอบกิจแห่งวิชาชีพและส่วนตัว
4. ใฝ่รู้พัฒนาแนวคิดให้กว้าง และยอมรับการเปลี่ยนแปลง
5. ประกอบกิจแห่งวิชาชีพด้วยความเต็มใจ และเต็มกำลังความสามารถ
6. ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความมีสติ รอบรู้ เชื่อมั่นและมีวิจารณ์ญาณอันรอบคอบ

2. จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลต่อประชาชน

1. ประกอบวิชาชีพด้วยประกอบด้วยความมีสติ ตระหนักในคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์
2. ปฏิบัติต่อประชาชนด้วยความเสมอภาคตามสิทธิมนุษยชน โดยไม่คำนึงถึง เชื้อชาติ ศาสนา และ

สถานภาพของบุคคล

3. ละเว้นการปฏิบัติที่มีอคติ และการใช้อำนาจหน้าที่เพื่อผลประโยชน์ส่วนตน
4. พึงเก็บรักษาเรื่องส่วนตัวของผู้รับบริการไว้เป็นความลับ เว้นแต่ด้วยความยินยอมของผู้นั้นหรือ เมื่อ

ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย

5. พึงปฏิบัติหน้าที่โดยใช้ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ในการวินิจฉัยและการแก้ไขปัญหาสุขภาพอนามัยอย่างเหมาะสมแก่สภาพของบุคคล ครอบครัว และชุมชน

6. พึงป้องกันภัยอันตรายอันจะมีผลต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน

สรุปแล้ว การพยาบาลที่นับว่าเป็นการดูแลรักษาผู้เจ็บไข้ได้ป่วยนั้นคือการปฏิบัติตนเป็นพยาบาลที่ดีนั่นเอง ดังจะเห็นได้จากจรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลที่จะต้องประพฤติปฏิบัติตามให้ได้ กล่าวคือตนเองจะต้องปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลต่อตนเองและจรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลต่อประชาชนที่ยกแสดงไว้เป็นตัวอย่างด้วยความเคร่งครัด และพยาบาลต้องดำรงตนในศีลธรรมจรรยา มีวินัยในตนเอง พร้อมทั้งมุ่งประโยชน์ด้านสุขภาพของผู้อื่นเป็นที่ตั้ง เรียกว่าคนพยาบาลก็เกิดสุขที่ได้ตัดทุกข์ออกไปจากชีวิตของคนอื่น และคนอื่นก็ไร้ทุกข์เพราะโรคพาธจางหายไปจากชีวิตของตนเอง

4. ธรรมะเพื่อการพยาบาล

ตามที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าผู้ที่ทำหน้าที่การพยาบาลหรือพยาบาลนั้นย่อมเป็นผู้ที่มีบทบาทและหน้าที่ในการบำบัดโรคพาธของผู้ที่มารับบริการให้หมดไป อีกนัยหนึ่ง พยาบาลคือผู้ที่ทำหน้าที่สร้างความสุขให้เกิดขึ้นกับผู้มาขอความช่วยเหลือ ดังนั้น การพยาบาลจึงไม่ใช่เรื่องง่ายสำหรับผู้ที่ยังไม่เคยเป็นพยาบาลและการทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ของพยาบาลนั้นก็ไม่ใช่เรื่องง่ายเช่นเดียวกัน ในที่นี้ จึงกล่าวได้ว่าการพยาบาลนั้นจะต้องมีธรรมะไว้ประจำกายและใจอยู่เสมอ เพื่อจักได้บริหารตนให้อยู่อย่างมีความสุขในการปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบ กล่าวคือพยาบาลต้องรู้หลักแห่งจริง หลักแห่งความรู้ และหลักแห่งการปฏิบัติ ตามรายละเอียดดังนี้

2.1 พยาบาลต้องรู้จริง

การพยาบาลนั้นนอกจากจะเป็นผู้จัดการความทุกข์ทางกายและทางใจของผู้อื่นแล้ว ตนเองยังต้องประสบพบเจอกับปัญหาและอุปสรรคนานาประการ จึงเป็นการดีเป็นอย่างยิ่งที่พยาบาลจะต้องบริหารจัดการตนเองให้รู้และเข้าใจธรรมะคือความจริงของสรรพสิ่งให้ได้ เพราะหากไม่สามารถเข้าใจและเข้าถึงชุดธรรมะดังกล่าวแล้ว การปฏิบัติหน้าที่ของพยาบาลย่อมมีโอกาสที่จะเกิดความทุกข์หรือความไม่สบายกายและไม่สบายใจกับสถานการณ์รอบตัวได้ ดังจะเห็นได้จากเมื่อเริ่มปฏิบัติหน้าที่พยาบาลแล้ว ย่อมเกิดความทุกข์ เพราะหลายๆ สิ่งในตนและรอบตนที่ไม่เป็นดังใจหวัง เรียกว่าเมื่อเริ่มการพยาบาลความทุกข์ก็เริ่มถามหาแล้ว เพราะการพยาบาลนี้เป็นวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับความทุกข์ของคนนั่นเอง แต่ความทุกข์เพราะสถานการณ์เหล่านี้ของ

พยายามจะผ่อนคลายลงได้ เพราะได้เข้าใจธรรมะคือความจริงที่สอนรู้ว่าสรรพสิ่งล้วนมีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปได้ หรือสรรพสิ่งที่เกิดขึ้นล้วนมีความไม่แน่นอน ทุกข์ยาก และไม่ยั่งยืน ตลอดถึงการเกิดและการสลายไปของทุกสิ่งล้วนมีเหตุปัจจัยเป็นแดนเกิดและสรรพสิ่งสามารถอธิบายได้ด้วยหลักเหตุผลเสมอ ไม่มีทางที่หลายเหตุการณ์บรรดาจะมีเกิดขึ้นมาลอยๆ โดยไม่มีเหตุปัจจัย เมื่อพยายามรู้ความจริงเช่นนี้แล้ว การบริหารจัดการตนเองให้อยู่อย่างไม่เครียดและอยู่อย่างเข้าใจย่อมเป็นไปได้

2.2 พยาบาลต้องรู้ถูก

หลังจากที่ได้รู้หลักธรรมคือความจริงแล้ว พยาบาลย่อมสามารถประคับประคองตนเองให้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างราบรื่น เรียบร้อย ดีงาม แต่การที่จะสามารถรู้และเข้าถึงความจริงได้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริงนั้น ต้องไม่ใช่การคิดไปเองคนเดียว ต้องเป็นการคิดที่อาศัยธรรมะที่ว่าด้วยความรู้และการให้ความรู้ที่ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน เรียกว่าต้องให้สิ่งที่รู้เป็นความรู้ที่ถูกต้องและเป็นความรู้ที่สามารถทำให้ตนเองมีความสุขทั้งในขณะที่คิดถึงอดีตและมีความสุขในปัจจุบันขณะทำงานอยู่ด้วย ดังจะเห็นได้จากธรรมะที่พระพุทธองค์ทรงสอนให้รู้และเข้าถึงความจริงด้วยการขยันฟังและอ่าน คิดอย่างระบอบ มองทุกอย่างในเชิงเหตุเป็นผลได้ และบูรณาการธรรมะสู่การปฏิบัติให้ได้อย่างยั่งยืน เสมอต้นเสมอปลาย ไม่อวกแวก มีสติมั่นอยู่เสมอถึงแม้จะถูกปัจจัยภายในและภายนอกกระทบกระทั่ง ดังนั้น การรู้ถูกจึงช่วยทำให้พยาบาลสามารถยืนยันได้ว่าสิ่งที่มีความจริงนั้นต้องไม่ใช่การนึกคิดไปเอง แต่เป็นความจริงที่ตรวจสอบแล้วด้วยหลักแห่งความรู้

2.3 พยาบาลต้องรู้ตน

เมื่อพยาบาลรู้หลักแห่งความจริงและหลักแห่งความรู้แล้ว ความจริงและความรู้นั้นจะไม่มีประโยชน์เลยหากไม่นำมาสู่การลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง กล่าวคือเมื่อรู้ว่าจะอะไรคือความจริงและอะไรคือความรู้แล้ว การจะสามารถบริหารจัดการตนเองให้เรียบร้อยและทำงานให้มีประสิทธิภาพจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยการมีความรู้สึกลึกซึ้งและมีความเชื่อมั่นและมีวินัยในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ดังนั้น การพยาบาลที่นับว่าเป็นอาชีพที่ต้องอยู่กับความทุกข์กายทุกข์ใจของคนอื่นจะต้องดำรงตนอยู่ในหลักแห่งความรักและสงสาร ความปรารถนาที่จะให้คนอื่นพ้นจากความทุกข์และมีความสุขให้ได้ ตลอดถึงต้องมีความยิ้มแย้มแจ่มใสต่อผู้อื่นอยู่เสมอ สามารถบริหารจัดการอารมณ์แห่งความทุกข์ที่เกิดขึ้นในตนเองที่บางครั้งไม่สามารถช่วยเหลือคนอื่นให้พ้นจากความทุกข์ได้ เรียกว่ามีภูมิต้านทานความทุกข์ที่จะเกิดขึ้นในตนเอง สรุปลแล้ว พยาบาลต้องมีความศรัทธาและมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติตนเป็นพยาบาลที่ดีให้ได้ ถึงแม้จะมีปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ก็ไม่ย่อท้อพร้อมที่จะตั้งกาย วาจา และใจอยู่ในขอบข่ายแห่งความจริง ความถูกต้อง และความดีงามในการปฏิบัติหน้าที่แห่งตน

5. บทสรุป

จากที่กล่าวมาทั้งหมด สามารถสรุปได้ว่าการพยาบาลคือการปฏิบัติหน้าที่บำบัดความทุกข์และเสริมสร้างความสุขให้เกิดขึ้นในคนอื่น โดยเป็นการดำรงตนอยู่ในจรรยาบรรณวิชาชีพพยาบาลอย่างสมบูรณ์ ไม่ให้ขาดตกบกพร่อง เพราะจรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลที่ประกาศใช้นั้นถือว่าเป็นหลักสากลสำหรับผู้เป็นพยาบาลนั่นเอง ดังนั้น พยาบาลต้องบริหารจัดการตนเองและทำงานร่วมกับคนอื่นให้ได้ พร้อมทั้งเป็นที่พึ่งของผู้ไม่สบายกายและใจที่มาขอรับบริการ แต่เมื่อพิจารณาอย่างรอบคอบแล้ว ต้องเข้าใจว่าการพยาบาลนี้ไม่ได้เป็นอาชีพที่สบาย เพราะเป็นอาชีพที่ต้องเผชิญหน้ากับผู้ที่มาขอรับบริการที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความทุกข์ทรมานเป็นที่สุด การพยาบาลจึงต้องฝึกฝน อบรม และพัฒนาให้เข้าใจความจริงของโลกให้ได้ คือ อยู่ในโลกแต่ต้องไม่แบกโลกจนทำให้ตนเองเดือดร้อน มองทุกสิ่งทุกอย่างให้เข้าใจในเชิงเหตุผล อยู่กับความเป็นไปของสรรพสิ่งด้วยปัญญาและมีสติอยู่เสมอ และที่สำคัญเป็นที่สุด ต้องเป็นพยาบาลที่พร้อมพร้อมด้วยการมองโลกในแง่บวกหรือมีความรู้สึกดีๆ มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะดำรงตนเพื่อความสุขของเพื่อนร่วมโลก

ตั้งพระพุทธเจ้าตรัสไว้ในคราวส่งพระภิกษุไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นครั้งแรก ดังนี้ “จรถ ภิกขเว จาริกัม พุทฺชนหิตาย พุทฺชนสุขาย โลกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानัม แปลว่า เธอทั้งหลาย จงจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย” (วิ.มหา. 4/32/40) และตามปรัชญาของคณะพยาบาลศาสตร์เกื้อการุณย์ มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช (ปรัชญา, <http://www.kcn.ac.th/kcn/web/about.php?page=philosophy>, เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2562) ดังนี้ “การบรรเทาทุกข์แก่ผู้อื่นเป็นความสุขอย่างยิ่งของพวกเรา” (The relief to others is extremely happy for us)

ตารางแสดงสรุปเกี่ยวกับธรรมะเพื่อการพยาบาล

ธรรมะ	ความหมายและลักษณะของธรรมะ	ธรรมะเพื่อการพยาบาล
ไตรลักษณ์ 3, อริยสัจ 4, ปฏิจจสมุปบาท 12	ธรรมะคือความจริง	พยาบาลต้องรู้จัก 1. ความจริงของทุกสิ่ง 2. ความจริงตามหลักเหตุผล
ปัญญา 3, สติปัฏฐาน 4, อายตนะภายใน 6	ธรรมะคือความรู้	พยาบาลต้องรู้ถูก 1. วิธีการหาความรู้ 2. ที่ตั้งแห่งความรู้ 3. เครื่องมือตรวจสอบความรู้
พรหมวิหาร 4, พละ 5, โพชฌงค์ 7, มรรคมรรค 8, บุญกิริยาวัตถุ 10	ธรรมะคือการปฏิบัติ	พยาบาลต้องรู้ตน 1. ปฏิบัติด้วยความรัก 2. ปฏิบัติด้วยความมุ่งมั่น 3. ปฏิบัติด้วยความสดใส 4. ปฏิบัติด้วยความยืดหยุ่น 5. ปฏิบัติด้วยความคิดบวก

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

พระราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2528). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2555). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2530). **พระไตรปิฎกวิเคราะห์**. กรุงเทพฯ : ช่อมะไฟ.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2539). **พระไตรปิฎก ฉบับสำหรับประชาชน**. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย.

แสง จันทร์งาม. (2540). **วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มามกุฏราชวิทยาลัย.

อินเทอร์เน็ต

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2562). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. http://www.84000.org/tipitaka/dic/index_dd.php. เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2562.

คณะพยาบาลศาสตร์เกื้อการุณย์ มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช. (2562). **ปรัชญา**. <http://www.kcn.ac.th/kcn/web/about.php?page=philosophy>. เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2562.

กองการพยาบาล สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2562). **จรรยาบรรณวิชาชีพ**.
http://www.nursing.go.th/?page_id=1058. เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2562.
พีพิชซ่า. (2562). **10 อาชีพที่กำลังจะหายไปภายในปี พ.ศ. 2575 (แล้วเราจะทำงานอะไรกันดี)**.
<https://www.dek-d.com/studyabroad/48106/>. เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2562.

ภาษาอังกฤษ

Rhys davids. and stete. (1966). **The Pali Text Society's Pali – English Dictionary**. London :
The Pali text Society.